

Sporskifte

*- om voksne studerendes transitionsprocesser ind i
merituddannelserne*

Af Charlotte Troelsen og Mette H. Beck

Resumé

Artiklen belyser de transitionsprocesser og den professionelle identitetsdannelse, som voksne studerende gennemgår ved optagelse på en merituddannelse med henblik på karriereskifte. Formålet er at bidrage med viden om voksnes valgprocesser i forbindelse med sporskifte til pædagogiske professioner via særligt tilrettede merituddannelser.

Artiklen bygger på et FoU-projekt (Troelsen & Beck, 2025) om voksnes veje ind i merituddannelserne. Det empiriske grundlag omfatter dokumentanalyser, en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse samt kvalitative data fra fokusgruppeinterviews og individuelle interviews med meritstuderende på pædagog- og læreruddannelserne. Gennem fem cases vises, hvordan voksne med anden uddannelses- og karrierebaggrund oplever og håndterer overgangen til en professionsuddannelse.

Forfatterne peger på, at et vellykket sporskifte afhænger af samspillet mellem den studerendes aktive meningsskabelse og merituddannelsens understøttende indsatser. Uddannelsesorganisering bør derfor tage højde for voksnes transformative læreprocesser, fx gennem undervisning, der 1) kobler til deres konkrete erfaringer og forestillinger om pædagogisk arbejde, 2) undersøger forbindelser mellem tidligere erfaringer og den nye profession og 3) skaber rammer for fællesskaber, hvor personlige og professionelle erfaringer kan deles. Karrierevejledning fremhæves som et eksempel på en indsats, der kan hjælpe studerende med at håndtere ambivalens og usikkerhed undervejs.

Charlotte Troelsen og Mette H. Beck er lektorer på VIA

A. Hvorfor dette fokus på meritstuderendes sporskifte?

Danmark ser ind i en fremtid med stor mangel på kvalificeret arbejdskraft i de såkaldte velfærdsprofessioner. I 2030 vil der mangle 35.600 pædagoger, lærere, socialrådgivere og sygeplejersker (Danske Professionshøjskoler, 2022); alene manglen på uddannede pædagoger og lærere forventes at blive på henholdsvis 13.700 og 13.100 (Damvad Analytics, 2021, s.21). Søgning til pædagog- og læreruddannelsen er i perioden 2016-25 faldet med henholdsvis 20% og 15 % (Danske Professionshøjskoler, 2025). Der er således tale om en kompleks rekrutteringsudfordring, som opstår i et samspil mellem demografi, de små ungdomsårgange, en dalende interesse i at søge samfundsberende velfærdsuddannelser samt en i forvejen lav ledighed i de nævnte professioner. Disse aktuelle samfunds- og uddannelsesmæssige udfordringer har skærpet en uddannelsespolitisk interesse i at øge rekruttering til velfærdsuddannelserne gennem forskellige former for sporskifte og meritordninger. Sporskiftemodellen er målrettet voksne med en akademisk uddannelse, men med ønske om at skifte karriere, mens merituddannelser er rettet mod voksne, der udover at opfylde formelle adgangsvej også har min. 2 års praksiserfaringer (Uddannelses- & forskningsministeriet, 2023; Bekendtgørelse om uddannelse til professionsbachelor som pædagog, 2017).

I marts 2025 vedtages ”Reform af professions- og erhvervsakademiuddannelserne i Danmark” (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2025). Sigtet er at forbedre uddannelserne samt, ikke mindst, imødegå rekrutteringsudfordringerne – også i et perspektiv af et begreb om livslang læring. Fx tænkes merituddannelserne at være attraktive for voksne ”[...] hvis man senere i livet ønsker at videreuddanne sig eller skifte fagligt spor [...]”. De skal i højere grad ’imødekomme studerende med forskellige forudsætninger, interesser og motivation’, og også ’udfordre og løfte’ studerende med forskellige studieforudsætninger” (Uddannelses- og forskningsministeriet, 2025, s. 7).

Reformen kan siges at skabe incitament til at flere voksne vil foretage et karriereskifte og uddanne sig fx inden for lærer- og pædagogprofessionen. Og det giver samtidig uddannelserne et incitament til at reflektere over, hvordan de kan imødekomme voksnes behov for mening, sammenhæng og fleksibilitet – både i uddannelsesforløbene og i de professionelle praksisser, de leder frem til.

B. Teoretisk og empirisk baggrund

Artiklen tager sit afsæt i et forskningsprojekt ”Sporskiftet – om voksne meritstuderendes transitionsproces” (Troelsen & Beck, 2025), finansieret gennem FoU midler i programmet Professionsdidaktik og Professionel vejledning, Center for Professionsstudier, VIA. Forskningsspørgsmålet for projektet er: Hvordan kan merituddannelser etablere meningsfulde sammenhænge for voksne meritstuderende med anden uddannelses- og karrierebaggrund så det understøtter tilegnelse af professionel identitet? Undersøgelsen er designet med henblik på at producere data, der indfanger deltagerperspektiver. Derfor vælges en kvalitativ tilgang til både spørgeskemaundersøgelse og interviews. Spørgeskemaundersøgelsen omfatter 265 indskrevne studerende i Midt-Vestjylland, svarprocent på 26% (Brinkmann & Tanggaard, 2025; Rieper, Olsen & Launsø, 2023).

C. Indhold i artiklen

Den forholdsvis store bevågenhed for udvikling af sporskiftemodeller og merituddannelser kan ses som et resultat af en samfundspolitisk interesse, der retter sig mod at skabe uddannelsesforløb, der kan skabe værdi for både uddannelse, undervisere og studerende i et perspektiv af livslang læring jf. Kringelum & Frederiksen, 2025. Denne artikel er et bidrag til at kaste lys over forhold, der vedrører voksne studerende i et sådant karriereskifte. Artiklen indledes med et afsnit om livslang læring og livslang karrierelæring. Her beskrives den politiske bevågenhed, som Efter- og videreuddannelse i disse år har, og med reference til UNSCO, OECD og EU tydeliggøres forbindelsen mellem livslang læring og livslang karrierevejledning. Begrebet karriere nuanceres med afsæt i Hooley, Sultana & Thomsen (2019), Thomsen (2022), som forstår karriere og karrierevalg som en livslang og dynamisk proces, der bevæger sig og forandrer sig i takt og utakt med tilværelsens både planlagte og ikke planlagte begivenheder. I afsnittet "Bevæggrunde for karriereskifte" formidles dele af FoU projektets empiriske data, kondenseret i en tematiseret oversigt, og fem arketyperiske meritstuderende præsenteres. Gennem de fem cases gives stemme til de mange nuancere og individuelle begrundelser et karriereskifte i voksenlivet, kan have. Afsnittet "Voksne studerendes transitionsprocesser" inviterer til indsigt i transitionsprocesser hentes fra Andersen, Goodmann og Schlossberg (2012) og Pedersen (2023), gennem en opdeling af transitionsprocesser i tre kategorier: Forventet, uventet og begivenhedsløs transition. Afsnittet søger at belyse de individuelle forhold, som kan ligge til grund for valg af en merituddannelse. Uddannelsernes opgave er ikke alene at tilrettelægge professionskvalificerende og professionssocialiserende undervisning, men også bidrage til at understøtte dannelsen af en ny professionel identitet for den enkelte. Dette spørgsmål behandles i afsnittet Dannelsen af en professionel identitet ved hjælp af begrebsparret "professionsidentitet" og "professionel identitet" (Heggen, 2008; Lund, 2013; Lund & Nielsen, 2018). Hvor professionsidentitet henviser til en overordnet kollektiv gruppeidentitet, der er fælles for professionen, knytter professionel identitet an til en individuel personlig forståelse af sig selv som udøver i professionen (Jackson, 2017; Lang et al. 2023). En udfordring for merit- og sporskifteuddannelser bliver i den forbindelse at skabe rammer, der hjælper voksne studerende med at omforme tidligere erfaringer, sådan at det bidrager til udvikling af en ny professionel identitet.

I afsnittet: "Implicitte forståelser af meritstuderende" illustreres at samtidig med at dannelsen af professionel identitet foregår, kan synet på de voksne studerendes medbragte kompetencer være præget af implicitte forventninger jf. Ulriksen (2004). Artiklens sidste afsnit Voksnes oplevelse af mening – i et efter- og videreuddannelsesperspektiv samler de mange tråde i forhold til begrebet meningsskabelse. Artiklen anvender to distinkte, men komplementære, teoretiske perspektiver på meningsskabelse for at analysere, hvordan merituddannelser didaktisk og organisatorisk kan understøtte voksne studerende i at integrere tidligere erhvervserfaringer med nye uddannelsesmål. Det ene perspektiv beskrives et organisatoriske læringsperspektiv (Weick, 2001), som en forståelse af, hvordan meritstuderendes meningsskabelse forekommer i uforudsigelige og tvetydige situationer. Samtidigt kan meningsskabelse også forstås som en iterativ og gensidig proces Gioia og Chittipeddi (1991), og dermed give et bud på, hvordan merituddannelsens aktører (studerende, ledelse og undervisere) kan forholde sig til meningsskabelse, når merituddannelsens organiseres og didaktisk faciliteres.

Artiklen afsluttes med at understrege, at meritstuderendes sporskifte er en kompleks proces, hvor tidligere erfaringer, livsomstændigheder og nye professionelle forhåbninger flettes sammen i arbejdet med at skabe mening og udvikle en ny professionel identitet. På tværs af cases og teorier står det klart, at et vellykket sporskifte forudsætter, at merituddannelserne både anerkender voksnes særlige transitionsvilkår og didaktisk understøtter forbindelser mellem tidligere erfaringer og nye faglige praksisser. Dette stiller krav til merituddannelsernes didaktiske og organisatoriske initiativer når voksne, midt i livet, vælger at træde nye professionsrettede spor.

D. Livslang læring og livslang karrierevejledning

Livslang læring og livslang karrierevejledning bliver i lyset af manglen på arbejdskraft, atter centrale begreber i politiske og uddannelsesmæssige drøftelser af mere fleksible adgange til professionsuddannelser for voksne. Allerede i 1960'erne forholder UNESCO sig til livslang læring som et ideal om at opbygge et humanistisk, demokratisk og uafhængigt system af læringsmuligheder for alle – uanset klasse, race, køn, økonomisk formåen og alder (UNESCO, 2024). OECD omdefinierer i 1990'erne anvendelsen af livslang læring, så det indholdsmæssigt går fra at have en demokratisk uddannelsespolitisk toning til i højere grad at blive et økonomisk politisk redskab, hvorigennem man kan animere til, at mennesker optimere egne faglige kompetencer.

I 2008 formulerer EU: Resolution om bedre integration af livslang vejledning i strategierne om livslang læring (Rådet for Den Europæiske Union, 2008). Formålet er at sikre, at borgere i alle aldre har adgang til kvalificeret vejledning, der kan bidrage til at skabe sammenhænge mellem uddannelse og job, herunder at have blik for transitioner i voksenlivet. I dag anvendes ofte et mix af UNESCO's og OECD's definitioner om livslang læring som argumentation for etablering af efter- og videreuddannelsesmuligheder for voksen. Et godt eksempel er netop uddannelsesinitiativer såsom sporskiftemodeller og merituddannelser. På et individuelt niveau er de en ny karrierevej ind i velfærdsprofessionerne og på et samfundsniveau et uddannelsesinitiativ, som løser en strukturel og samfundsøkonomisk udfordring. I et regeringsudspil (Regeringen, 2025) nævnes vejledning som et vigtigt incitament i forhold til dels at øge kendskab til efter- & videreuddannelsesmulighederne og dels at motivere studietrivsel på merituddannelserne. Det er derfor relevant at se på, hvordan karrierevejledning kan være understøttende for den enkelte meritstuderende - både i forhold til rekruttering, gennemførelse og overgang fra uddannelse til professionens praksis. Karrierelæring er ”en måde at forstå og udnytte, at karriere for alle mennesker er et livslangt individuelt byggeprojekt, hvor opbygning, ombygning, tilbygning, nedbrydning og genopbygning foregår samtidigt. Ordet livskarriere rummer både det brede og det lange perspektiv” (Thomsen, 2022, s. 58). Livslang karrierevejledning bliver i denne forståelse en måde at iagttage de forbindelser, som fletter sig sammen gennem uddannelse, arbejde og det sociale liv. Dermed forstås karrierelæring både som en individuel tilegnelsesproces og som en social læringsproces, der udfolder sig i samspil med andre.

Naturligvis kan både uddannelser og profession vælges i kraft af den anerkendelse eller status, som følger med en given uddannelse eller et givent job. Men karrierebegrebet åbner i lige så høj grad op for en forståelse af, hvordan vi som mennesker påvirker og påvirkes i det sociale samspil med andre, når vi gør os forestillinger om fremtidige uddannelse og jobmuligheder. Vi spejler os i hinandens forståelser og anerkendelser af, hvad gode

arbejdsliv kan være. Vi gør os forestillinger om, hvordan et karriereliv kan se ud, vi lægger planer og gør os forhåbninger om, hvad en uddannelse kan føre med sig. Alt det gør vi både på egen hånd i kraft af egne spekulationer, og vi afprøver, udfordrer og udvikler alle disse spekulationer i et dialogisk samspil med andre. Derfor hænger de to begreber; livslang karrierevejledning og livslang læring uløseligt sammen.

Men hvem er de voksne som disse politiske initiativer er målrettet mod? Det vil vi nu se lidt nærmere på.

1. Baggrunde for karriereskift

I bearbejdningen af forskningsprojektets data søges at skabe overblik over materialet ved at arbejde med tematiserende kodning (Brandt & Sprogø, 2019). Forskningsprojektets kvantitative og kvalitative data er kategoriseret i objektive temaer (alder, uddannelsesmæssig baggrund, praksiserfaring mv.) og i subjektive temaer (bevæggrunde for karriereskifte, identitetsmarkører, forventninger, fremtidshåb mv.) Af formidlingsmæssige årsager, kondenseres temaerne i en oversigt over fem arketyperne sporskiftere. Vi kalder disse eksempler for case A, case B, case C, case D & case E (Troelsen & Beck, 2025). De fem eksempler har alle rod i livsfortællinger, som er indsamlet i forbindelse med projektets empiriarbejde. Efterfølgende er disse fortællinger omskrevet til fem cases, som hver repræsenterer konkrete fænomener og problemstillinger, som træder frem som tematikker i det tematiserende kodningsarbejde.

Oversigten har til formål at fremme en forståelse for, hvordan nye uddannelsesveje begrundes forskelligt alt efter hvilke voksne, man spørger. For nogle voksne er beslutningsprocessen kompliceret og influeret af en række personlige kompromisser, mens det for andre er en drøm, der endelig kan realiseres. For alle de adspurgte i forskningsprojektet, står det dog klart, at karriereskiftet involverer en række overvejelser, som ikke alene handler om et uddannelsesønske. Disse overvejelser vedrører familiære og økonomiske hensyn samt personlige, faglige og professionelle overvejelser.

/Case Tematik	Case A	Case B	Case C	Case D	Case E
Faglig orientering	Akademisk orientering	Professionel orientering	Professionel orientering	Professionel orientering	Professionel orientering
Identifikation	Faget	Eleverne, relationer	Børnenes hverdagsliv & læring	Dannelses-sigtet	Personlig & faglig selvrealisering
Tidligere uddannelse	Kandidatgrad	Kandidatgrad	Erhvervs-uddannelse	Kandidatgrad	Kandidatgrad
Erhvervs-erfaring	Akademiker i Gymnasieskolen. Mange års erfaring	Akademiker i projektansættelse	Erhvervsuddannet Pædagogisk assistent, mange års erfaring	Nyuddannet akademiker uden fodfæste på arbejdsmarkedet Få projektansættelser	Akademiker med ansættelser i både kommune og private erhvervsliv.
Erfaring som lærer eller pædagog	Ikke i grundskolen, men gymnasieskolen	Nej, kort virksomhedspraktik	Ja, mange år i daginstitution	Nej, dog få erfaringer som lærervikar	Nej, dog lavet undersøgelser
Motivation for den nye profession	Faglig rollemodel for skolens elever og kolleger	Meningsfulde læringsfællesskaber for børn med særlige læringsbehov	At erhverv sig flere muligheder, mere kompetence og ansvar i praksis	Meningsfyldt arbejdsliv, Work Life balance	Meningsfyldt arbejdsliv. At gøre en forskel for nogen.
Identitets-type	Præprofessionel identitet Fagligt fyrtårn	Transformativ identitet Redefinering	Præprofessionel identitet Kvalificering	Transformativ identitet Overbygning	Transformativ identitet Selvrealisering

(Troelsen & Beck, 2025)

Oversigten giver et billede på forskellige årsager til og begrundelser for at foretage et karriereskifte. Horisontalt vises de fem cases med tilhørende svar på fem tematikker, som er oplistet vertikalt i oversigtens venstre side. De fem tematikker, som er et resultat af analyse af de empiriske data, illustrerer forskellige bevæggrunde for at søge ind på en meritlærer- eller en meritpædagoguddannelse.

Første tematik er fagpersonlig orientering/identifikation. Her skiller case A sig ud ved ret entydigt at have en akademisk orientering, og repræsenterer primært de meritstuderende, som er skiftet til læreruddannelsen via sporskifteordningen. I forskningsprojektet repræsenterer case A en gruppe af erfarne gymnasielærere, ingeniører, biologer mv., som alle beskriver lærergerningen som en akademisk mulighed for at åbne fagenes

interessezoner for skolens elever. Desuden er karriereskiftet i denne kategori knyttet til en forhåbning om at kunne koble akademiske interesser sammen med et ønske om at blive en faglig rollemodel for kolleger og elever.

Case B repræsenterer den gruppe af akademikere, som af personlige, praktiske, geografiske og/eller økonomiske hensyn lander lidt tilfældigt i merituddannelserne. Her repræsenterer uddannelsesvalget ikke et ønske, men en nødvendighed for at få balancen mellem arbejdslivet og familiære og/eller økonomiske til at gå op. Denne gruppe er ligeligt repræsenteret på meritlærer- og meritpædagoguddannelsen. For denne gruppe studerende vægter geografisk tilgængelige campusser højt sådan at valg af uddannelse også løser praktiske og logistiske problemer i hverdagslivet.

Case C repræsenterer den store gruppe af især meritpædagoger med erhvervsuddannelse som baggrund fx Pædagogisk Assistent- eller Social-og Sundhedsassistentuddannelse. Denne gruppe har tit mangeårig arbejdserfaring i en pædagogisk praksis. Disse voksne studerende begrundet ofte uddannelsesvalget med et ønske om jobsikkerhed, kompetenceløft samt øget ansvar i det nuværende arbejdsliv. Sporskiftet er derfor et skifte inde for samme praksis- og profession. Studerende vil tit skabe mening gennem professionalisering af nuværende ansættelsesområde og/eller være tilskyndet til et kompetenceløft af strukturelle betingelser i pædagogisk ansættelse. Sådanne strukturelle betingelser kan f.eks. være skærpede formaliserede krav om tilstrækkeligt uddannede pædagogisk personale i de pædagogiske institutioner.

Case D repræsenterer en gruppe af meritstuderende med mellemlang- eller lang videregående uddannelse, men som endnu ikke har fundet fodfæste på arbejdsmarkedet. Merituddannelserne kan opfattes som en mulighed for karriereskifte ind i en profession med fast og stabil ansættelse. Et fælles træk for denne gruppe af studerende er ofte en idealistisk tilgang til og forhåbning om, hvad den nye uddannelse meningsfuldt kan bringe med sig. Mening, der forventes at opstå gennem alternativ anvendelse af tidligere uddannelse og kompetencer ind i den ny profession og mening, der opstår i arbejdet med og for den målgruppe, som den nye praksis vedrører. Denne begrundelse forekommer blandt både meritlærer- og meritpædagogstuderende i såvel case D og case E.

I case E er den gruppe af voksne, der skifter til enten lærer- eller pædagogprofessionen som en konsekvens af, at det nuværende arbejdsliv ikke længere føles meningsfuldt. Udsagn, som jeg vil gøre en forskel, fordi jeg kan gøre en forskel, er ret typiske udsagn for denne gruppe. Her indtænkes egne ressourcer som en væsentlig drivkraft for karriereskifte. Her findes ofte meget fagligt ressourcestærke studerende, som også har en økonomisk formåen til selv at betale for dele eller hele uddannelsen.

De fem cases i oversigten inddrages i den følgende analyse for at eksemplificere og nuancere artiklens hovedpointer. Fokus er her på de bevæggrunde, voksne studerende kan have for at søge ind på en merituddannelse. Dette belyses både gennem relevant forskningslitteratur samt empiriske eksempler fra de udvalgte cases fra oversigten.

E. Voksne studerendes transitionsprocesser

Som oversigten over de fem cases viser, kan et skifte fra en profession til en anden have mange facetter.

De fem cases beskriver forskellige former for transitioner i voksenlivet og illustrerer samtidig forskellige måder, hvorpå transformativ identitet kan tage form. Med transformativ identitet forstås en proces, hvor den voksne ikke blot tilegner sig ny viden og nye kompetencer, men hvor selve forståelsen af, hvem man er, personligt eller professionelt, grundlæggende omformes (Illeris, 2013). En sådan identitetsændring indebærer således, at tidligere erfaringer fortolkes på ny og integreres i en ændret selvforståelse. Dette rejser spørgsmålet om, hvordan voksne aktiverer deres ressourcer og strategier, når de skal håndtere livets overgangssituationer. De fem cases viser, at transitioner opleves som udfordrende, men at det udfordrende ikke rigtig bliver adresseret eller bevidstgjort – hverken af den studerende eller af uddannelse. Ifølge Pedersen (2023) findes der i samfundet en antagelse om, at overgange i livsforløbet er enkle, og bygger på en forestilling om normalbiografi og linearitet, som det levede liv ikke altid følger. Overgange bliver så og sige til individuel realitet i det øjeblik de udleveres; derfor kan transitionsproces forstås som en form for biografisk arbejde, hvor individet aktivt må forhandle, genfortolke og reorganisere sin forståelse af sig selv i lyset af nye betingelser. I denne proces bliver den sociale kontekst afgørende, idet både muligheder og begrænsninger formes i spændingsfeltet mellem individuelle erfaringer og de organisatoriske og didaktiske forhold i uddannelsen, der rammesætter dem. På et organisatorisk niveau har merituddannelsen en opgave i at forholde sig til, at et ønske om optagelse på en uddannelse, kan være et produkt af en krøllet transitionsproces, hvor valg, fravalg, forventninger og tvingende nødvendighed kan være bundet sammen i én stor gordisk knude.

Andersen, Goodman og Schlossberg (2012) peger på, at en nyttig måde at forstå transitionsprocesser på, er som udgangspunkt opdele transitionsprocesser i tre kategorier;

1. **Forventet transition**, hvilket vil sige den type af transitioner, som enten er planlagte eller uundgåelige/forventede. Disse transitioner er selvvalgte, og derfor opleves nemmere at forholde sig til og/eller er alment menneskelige. En graviditet, kan være et eksempel på en sådan transition. Et jobskifte kan være et andet eksempel, og pensionering et tredje eksempel. Selv om alle tre eksempler kan være selvvalgte, så kan konsekvenserne både opleves komplicerede og ukomplicerede.
2. **Uventet transition**, inkludere de transitioner, som sker uden man har kunne forberede sig forandringen, og uden man har gjort sig, ønsker om forandring. Denne type af transition kan ofte forbindes til livskriser i form af alvorlig sygdom, skilsmisse, firing mv. Den kan forbindes med oplevelser af skyld og skam og derfor være refleksioner, som man vælger at holde for sig selv. Var jeg skyld i min firing? Burde jeg have forudset skilsmissen eller er det min levestil som har bevirket min sygdomsperiode? Den uventet transition kan med tiden udløse en refleksionsproces, hvor de mest betydningsfulde værdier, kan få plads i den nye tilværelse f.eks. gennem et karriereskifte.

3. Begivenhedsløs transition, skyldes de erkendelser man som menneske får, når drømme forliser eller planer ikke går i opfyldelse. Disse erkendelser har betydning for de mulighedsrum man oplever at have til rådighed. Selvpfattelse korrigeres i kraft af den proces, man skal igennem når noget ønsket, aldrig indtræffer og man skal bearbejde en sorg over, at det planlagte ikke kommer til at ske. Processen kommer i stedet til at handle om nyorientering, nytolkning af muligheder (Pedersen, 2023; Anderson, Goodman, & Schlossberg, 2012).

Transitionsprocesserne rummer altså forskellige individuelle bevæggrunde for forandring. For nogle voksne udspringer skiftet af et dybfølt ønske om at tage en uddannelse; for andre af nødvendighed eller af, at den valgte uddannelse fremstår som den mest realistiske mulighed i den aktuelle livssituation. På baggrund af projektets materiale kan vi ikke afgøre, hvor ofte det ene eller andet transitionsniveau fungerer som drivkraft for de voksnes uddannelsesvalg. Vi kan imidlertid konstatere, at informanterne gennemgående fremhæver meningsfuldhed som en central drivkraft til at påbegynde en ny uddannelse.

Indsigt i de tre transitionskategorier kan hjælpe uddannelsesinstitutioner i rekruttering og optagelse af voksne studerende. Det kan eksempelvis være relevant at gennemgå procedurer og rekrutteringsmateriale for at vurdere, om de kan have en tendens til at henvende sig til den første kategori – den forventede transition? Viden om kategorierne kan også anvendes til at reflektere over, hvordan institutionen kan understøtte sammenhænge mellem de tre kategorier og dermed understøtte et behov for at erfare at den kommende profession og uddannelsesveje dertil er relevant og meningsfuld. For at belyse dette nærmere rettes blikket igen analytisk mod projektets empiriske materiale og på deltagerperspektivet.

1. Det meningsfulde uddannelsesvalg

Meningsskabelsen kan både udspringe af et selvrealiseringsprojekt, hvor voksne ønsker at udfolde nye sider af deres personlige og faglige kompetencer, eller, som hos Case D, af et skifte til lærerprofessionen. I modsætning til en akademisk uddannelse opleves læreruddannelsen her som tæt knyttet til en konkret praksis og som en profession med tydelige muligheder for identifikation i både professionen og omverdenen. Case D beskriver et idealistisk og meningsskabende formål med karriereskiftet: som lærer at bidrage til dannelsen af nye demokratiske borgere. Transitionsprocessen hos Case D kan forstås som 'begivenhedsløs', da skiftet ikke er udløst af en specifik hændelse, men skyldes, at ambitionerne bag den første uddannelse aldrig rigtig blev indfriet. Samtidig står Case D i en fase af nyorientering mod lærerprofessionen og begynder at få øje på de nye muligheder og interessezoner, som denne profession tilbyder. Uddannelsesvalgets meningsfuldhed er den centrale begrundelse for case B, som befinder sig i en uventet transitionsproces. I første omgang ligger meningen uden for uddannelsen og knytter sig til familiens situation og behov. Hverdagens praktik gør det nødvendigt at finde et mere foreneligt arbejdsliv, da projektansættelser som akademiker ikke harmonerer med et familieliv med små børn. Under en virksomhedspraktik på en skole, hvor case B arbejder med børn med særlige læringsbehov, opstår meningsfulde identifikationsmuligheder. Samtidig tilbyder den lokale campus en merituddannelse, hvilket gør uddannelsens geografiske tilgængelighed til en væsentlig faktor i valget. Transitionsprocessen hos case

B placerer sig i kategorien 'uventet'. Case B beskriver sporskiftet med ordene: sorgfuld og afsavn, men også som meningsfuldt. Den nye situation kræver at kunne navigere i modstridende interesser og krav, og kunne træffe valg, hvor både personlige og faglige prioriteringer ændrer sig over tid. På den måde styrer case B sin karriere under divergerende livsbetingelser, som snor og drejer sig, men må organiseres og afstemmes i forhold til det liv, der faktisk leves (Hooley, 2015; Thomsen, 2022)

Helt overordnet kan man sige, at et sporskifte handler om valg, hvor job, uddannelse og identitet bliver tæt forbundne og hvor valg indebærer beslutningsprocesser, der har en inderside og en yderside. Valgets inderside drejer sig om de individuelle overvejelser, som et nyt uddannelsesvalg indebærer. Overvejelserne handler om spørgsmålet om at kunne identificere sig selv i et nyt professionelt liv og med den forandring i status, et skifte kan indebære.

Når blikket rettes mod de fem cases, så repræsenterer de fem forskellige refleksions- og forandringsprocesser i forhold til valgets inderside. Fra refleksioner over nye mulighedsrum for faglig og personlig fordybelse, til en vanskelig afsked med den tabte profession og bekymring for den fremtid, der venter. For nogen er skiftet af profession behæftet med økonomiske, arbejdsmæssige og familiære balanceringer, for andre er det netop disse indikatorer, som skal løses ved det nye uddannelsesvalg. Det meningsfulde uddannelsesvalg fordrer modne overvejelser. Pointen er, at uanset årsag forudsætter beslutningsprocessen mental bearbejdning, hvor både tilhørsforhold til professionen og meningsskabelse i forhold til egne personlige livsomstændigheder, bliver centrale elementer i valgets inderside.

Valgets yderside handler om de mange forventninger og argumenter, som den voksne møder i sin omverden. Spørgsmål, som kan skabe tvivl og usikkerhed, men også bekræfte valgets relevans. Uddannelsesvalget skal derfor løbende retfærdiggøres og afstemmes i samspil med omgivelserne. Der foregår konstant en forhandling mellem valgets inderside og yderside, og denne forhandling ophører hverken ved uddannelsesvalget, ved uddannelsesstart eller ved mødet med praksis. Den fortsætter kontinuerligt gennem hele uddannelsesforløbet med skiftende intensitet. Selv efter endt uddannelse kan tvivl og usikkerhed genopstå, eksempelvis hvis man som nyuddannet pædagog eller lærer oplever et meningstab i mødet mellem de oprindelige meningsskabende bevæggrunde og de faktiske strukturelle og faglige vilkår i de konkrete pædagogiske praksisser. (Bøje, Kristensen, & Rothuizen, 2023).

2. Voksne studerendes forudsætninger for uddannelse

Når tilknytningen til en ny professionsuddannelse skal forankres gennem faglige kvalificerings- og identitetsprocesser, er det afgørende, at uddannelsen tilbyder meningsfulde deltagelsesmuligheder og sammenhænge. Karrierevejledning er en måde at understøtte voksne i deres transitionsprocesser ved både at skabe sammenhæng i uddannelsens organisering og ved at åbne for refleksion over de intentionelle bevæggrunde bag valget samt de professionelle muligheder i de konkrete pædagogiske praksisser.

Hvis vi atter dykker ned i case-materialet, ser vi, at case A og case C adskiller sig i forhold til deres ansættelses- og uddannelsesbaggrund før optagelse på merituddannelserne. Til gengæld minder de om hinanden, når det gælder deres omfattende praksiserfaring. Case A har undervisningserfaring fra gymnasiet, mens case C har mange års erfaring som pædagogisk assistent. Især case C befinder sig i en forventelig transitionsproces; tanken om at tage en merituddannelse til pædagog har længe ligget i baghovedet. Det er mindre udtalt hos case A, men han beskriver også læreruddannelsen som et naturligt næste skridt. Et andet fælles træk er, at begge har solid praksiserfaring, som kan overføres direkte til de respektive professionsuddannelser og deres pædagogiske praksisser. Begge beskriver desuden en oplevelse af at være stagneret i deres arbejdsliv. Denne følelse af fastlåsnings bliver en væsentlig drivkraft for at søge nye faglige udfordringer og muligheder, og netop her bliver det relevant at inddrage karrierevejledning.

En vejledningsopgave på en uddannelse kan være med til at synliggøre, hvordan både faglige og personlige erfaringer fra tidligere arbejdsliv kan være kvalificerende i mødet med en ny profession. Det handler om at hjælpe de studerende til at se nye muligheder og dermed revitalisere sig i den nye profession. Det kan være meningsfuldt at dele retrospektive erkendelser af at være i et arbejdsliv, hvor mulighederne føltes udtømte. Netop skiftet af karrierespor bliver her en aktiv handlingsmulighed, der giver plads til at redefinere sig både personligt og, ikke mindst, professionelt.

”Meningsskabelse” kan ses som et bidrag til at forstå, hvordan merituddannelser kan understøtte voksne studerende i både at gennemføre en ny uddannelse, etablere en ny professionel identitet og samtidig identificere sig ind i professionen. I den forbindelse anbefales at tilvejebringes forskellige understøttende strukturer i uddannelserne og i de tilknyttede praktik- og praksissteder. Det være sig i form af fleksibilitet i organisering af uddannelse og undervisning, om kvalificeret karrierevejledning og om en voksendidaktisk tilgang, der inddrager, anerkender, tematisere samt forbinder og udfordrer den meritstuderendes allerede erhvervede kompetencer og arbejds erfaringer med uddannelsens praktiske og teoretiske dele.

F. Dannelse af professionel identitet

Professionskvalificering kan anskues i et identitetsperspektiv if. Heggen, (2008), Illeris, (2013), Jackson (2017), Lund & Nielsen, (2018), Lang et al. (2023). Heggen arbejder med begrebsparret professionel identitet og professionsidentitet. Den professionelle identitet orienterer sig mod en jeg-identiteten, og omfatter en persons livshistorie, der involverer personlige værdier, overbevisninger og normer, som indgår i udviklingen af en professionel identitet. Jeg-identiteten handler derfor om, hvordan jeg forstår mig selv som professionel, den helt særlige måde, jeg udøver min profession på og forstår mig selv ind i professionen. Professionsidentitet henviser til en kollektiv identitet i to variationer: en vi-identitet og en de-identitet. Vi-identiteten er den kollektive identitet: hvem er vi i professionen, historisk set. Professioner har udviklet en særlig professionel identitet, en gruppeidentitet (Hjort, 2005), som har baggrund i forbindelse til velfærdsstatens ydelser. Gruppeidentiteten repræsenterer fælles visioner og værdier, som det kollektive vi tilslutter sig, men udlever på egne individuelle måder i overensstemmelse med jeg-identiteten. Fx definerer case C sin motivation for at vælge læreruddannelse ud

fra sine vitale dannelsesopgaver. De-identiteten er en ekstern defineret identitet, som bestemmes af det omkringliggende samfund og påvirkes af det omkringliggende samfunds opfattelser af professionens, fx i form af prestige. Aktuelle uddannelsespolitiske tiltag kan ses som bestræbelser på at ændre omverdens syn på vel-færdsprofessioner ved at gøre det mere attraktivt at vælge en professions- eller erhvervsuddannelse bl.a. ved at forbedre vilkår og muligheder for at videreudanne sig og skifte spor gennem hele arbejdslivet jf. Reform af professionsbachelor og erhvervsuddannelser i Danmark, Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2025. Her lægges op til livslang læring og fleksible uddannelsesformer og studieforløb så som ”deltidsstudier, meritordninger og efteruddannelse uden deltagerbetaling”.

Uddannelsespolitisk bringes voksne med ønske om spor- og karriereskifte i centrum for rekrutteringsstrategier. Et uddannelses- og karriereskifte indebærer også ændringer i den voksnes professionelle identitet. Ifølge Jackson, (2017) og Lang et al. (2023) kan man tale om en fjerde identitetsform, nemlig en præ-professionel identitet, der forstås som en spirende professionel identitet, der tager form under uddannelsen og som ifølge Lang et al. (2023) eksplicit bør adresseres og arbejdes med i uddannelsen for at styrke de studerendes tilknytning til professionen. Dette gælder også, og måske især, for voksne meritstuderende, som ellers kan opleve at stå alene i transitionsprocesser. For den voksne indebærer det at forholde sig til karriereskift og nyt uddannelsesvalg. I den nye profession mødes et nyt fagsprog, tankegang og handleformer. Det er umiddelbart op til den voksne studerende selv at balancere og finde vej ind i en ny profession og professionel identitet. For at vi kan forstå om transition fra en profession til en anden, har været succesfuld, må vi have indblik i, hvordan denne proces foregår. (Jackson, 2017). Her henvises transformativ identitet til dybtgående ændringer i en persons identitet, som er påvirket af betydningsfulde læringserfaringer eller livsændrende begivenheder, som f.eks. en uventet transitionsproces.

Både på uddannelserne generelt og i karrierevejledningen specifikt er det relevant at forholde sig til, at den tidligere professionelle identitet er stadig en væsentlig del af den voksne studerende identitet, men i takt med at den nye karrierevej foldes ud, skabes der plads til nye færdigheder, egenskaber, adfærd, værdier og normer i den valgte profession. Disse udfordringer påvirker altså ikke kun den studerendes forståelse af sig selv som professionel, men også et selv billede, der inkluderer tidligere erfaringer, håb for fremtiden, tiltro til egen kompetence, behov for autonomi (Ryan & Deci, 2018). Det vil altså sige, at kvalificeringen til en profession er tæt forbundet med et identitetsperspektiv, som både inkludere en forståelse af en jegidentitet og en kollektiv identitet.

For merituddannelser er det altså centralt at have et vedvarende fokus på de identitetsdannelsesprocesser, som de meritstuderende gennemgår i uddannelsesforløbet. Når dette perspektiv kobles med indsigter fra de tre transitionskategorier, bliver det tydeligt, at uddannelserne må kunne rumme og understøtte voksnes forskellige læringsforløb ind i nye professionelle praksisser. Det empiriske materiale viser, at uddannelserne især lykkes, når de skaber rammer, der gør det muligt for de voksne studerende at forbinde deres tidligere lærings-erfaringer med de nye kompetencer, som de tilegner sig gennem uddannelsen. På tværs af de fem cases ser vi processer, der enten kan forstås som udvikling af en præ-professionel identitet, hvor den tidligere

professionelle identitet gradvist kan forbinde sig til den nye in spe, eller som udvikling af en transformativ identitet, hvor den tidligere identitet omformes mere grundlæggende i mødet med den nye professionelle retning.

Det er således relevant for uddannelsesinstitutioner at undersøge, hvilke implicitte forståelser af voksne studerende der fungerer som underliggende referencerammer i planlægningen af merituddannelser. Vi ved, at voksnes skifte til merituddannelserne både kan indeholde en indadvendt beslutningsproces (valget inderside) og en proces som er påvirket af omverdenens syn på og accept af den nye profession (valget yderside). Hvilke mulighedsrum har den voksne studerende for at italesætte og dele valget forskellige sider, kan netop være under indflydelse af, hvilke forståelser af implicitte meritstuderende, der eksisterer på uddannelsen.

G. Implicitte forståelser af meritstuderende

Ulriksen (2004) introducerer begrebet den implicitte studerende som et analytisk bidrag til at beskrive underliggende forventninger, som en uddannelse udtalt kan have til de studerende. Disse implicitte forventninger kan de studerende internalisere og anvende som ramme for, hvordan de forstår egne muligheder for at handle og deltage i uddannelsen. Det implicitte fungerer som en grundlæggende struktur, der sætter betingelserne for, hvilke former for studierelaterede aktiviteter, der anses som mulige og passende. På den bliver den implicitte meritstuderende en slags diskursiv praksis, der påvirker både uddannelsen og de meritstuderendes handlemuligheder og forståelsesrammer. Der kan eksempelvis eksistere en implicit antagelse om at meritstuderende, på grund af deres alder, uddannelsesbaggrund og erhvervserfaring, har lettere ved at navigere i både uddannelsens teoretiske og praktiske dele. En antagelse, som kan 'lukke for' en samtale om transitionserfaringer.

Ulriksen skildrer, at forventninger til den implicitte meritstuderende, subtil indlejres i uddannelsers opbygning og organisering, undervisningsformer, vejledningstilbud samt i de kulturelle og subjektive formidlede forestillinger (Ulriksen, 2004). Hvis vi f.eks. ser på rekrutteringsmateriale til en merituddannelse, får vi bekræftet den første antagelse om den implicitte meritstuderende. Teksten lyder som følger: "Han er oprindeligt uddannet cand. scient [...] fandt senere ud af, at han i virkeligheden drømmer om at blive folkeskolelærer. For ham er meritlæreruddannelsen oplagt, fordi det er en kortere vej frem til drømmekarrieren".¹

Det er naturligvis forventeligt, at et rekrutteringsmateriale fokuserer på at få flere voksne til at vælge meritlæreruddannelsen. Netop derfor er det interessant at undersøge, om den studerende i citatet bekræfter den implicitte forestilling om den typiske meritstuderende, som ofte mødes på merituddannelserne. Og endnu mere interessant er det, om denne antagelse kan genfindes i forskningsprojektets datamateriale. Artiklens forfattere har, eller har haft, ansættelse på merituddannelser, og her er det genkendeligt, at mange meritstuderende fortæller, at de netop vælger uddannelsen af de samme grunde, som fremhæves i citatet. Derfor var det overraskende, at datamaterialet i forskningsprojektet pegede i mere nuancerede retninger. Det kom desuden bag på os, at informanterne beskrev, hvordan de oplevede det som vanskeligt at finde rum til at drøfte tvivl og

¹ <https://www.via.dk/uddannelser/laerer-merit/jakob-larsen>

usikkerhed i forbindelse med deres sporskifte til enten meritlærer- eller meritpædagoguddannelsen (Troelsen & Beck, 2025).

Hvis vi vender blikket på de fem cases, er det kun case E som ligesom personen i rekrutteringsmaterialet, får mulighed for at udleve en karrieredrøm. De øvrige cases (A, B, C og D) beskriver vejen ind i professionsuddannelserne som snørklet og præget af mange forskellige følelser, og viser, at sporskifte primært begrundes i praktiske hensyn, så som familieliv, stressfyldte arbejdsmiljø, beskæftigelsesmuligheder og merituddannelsernes geografisk tilgængelighed. Et andet eksempel på fremstilling af den implicitte meritstuderende kan vi finde i et debatindlæg (Quistgaard, 2021), hvor meritstuderende faglige potentialer fremhæves. Quistgaard skriver, at ”Pædagoguddannelsen skal udgøre den faglige kerne, men de nye meritpædagoger vil kunne bidrage til det pædagogiske arbejde med nye blikke og forskellige bachelorfagligheder”. Dette udsagn bekræftes af informanterne i alle fem cases. Som meritstuderende oplever man at kunne bidrage positivt til det pædagogiske arbejde. Pointen i citatet er imidlertid, at meriternes ’blikke’ først og fremmest forstås som akademisk bidrag, der kan kvalificere det pædagogiske arbejde. I datamaterialet er der derimod tale om et bredere bidrag, som informanterne begrunder i både faglige, personlige og sociale kompetencer, for eksempel at fungere som rollemodel i relation til etnicitet eller udsathed.

Forestillingen om den implicitte meritstuderende kan altså forstås som et sæt positive eller negative udtalte forventninger til en bestemt studentergruppe. Disse forventninger indlejres i uddannelsernes planlægning og didaktik og påvirker på den måde de studerende selv. Sådan bliver forestillingen en diskursiv praksis, der virker gennem subtile og selvfølgelige, udtalte forventninger, som studerende forsøger at afkode og efterleve (Ulriksen, 2004).

At foretage et karriereskifte og finde sig til rette i en ny uddannelseskontekst indebærer transitionsprocesser og et løbende arbejde med at omdefinere sig selv ind i en ny professionel identitet. Denne proces er langt fra ukompliceret, men præget af tvivl og usikker, som tidligere beskrevet. Dette tema behandles i det følgende afsnit.

H. Uddannelsestvivl som stum følgesvend

I et amerikansk studie af voksne, som skifter karrierespor, viser Karmelita (2018), at følelsen af usikkerhed, herunder en latent tvivl om uddannelsesvalget, kan blive en vedvarende, stum følgesvend gennem den nye uddannelse. Tvivl forstærkes især, hvis meritstuderende oplever, at tidligere erhvervede akademiske kompetencer enten er lidt rustne eller faktiske ikke rigtig kan anvendes i den nye uddannelsesmæssige sammenhæng (Karmelita, 2018). Det stumme næres også af, hvis det alene overlades til den meritstuderende selv at afkode og tilpasse sig handlingsrepertoarer, som uddannelsen forventer uden at (kunne) ekspliciteres disse.

Det er en vejledningsopgave på merituddannelserne at være undersøgende på, hvordan den implicitte meritstuderende fremstilles og internaliseres i sproget på uddannelserne. Samtidigt er det vigtigt at iværksætte vejledningsfaglige initiativer, hvor man sætter fokus på at skabe sammenhænge mellem karriereliv,

transitionsprocesser og meningsfulde drøftelser af hvorfor en redefinering af en professionel identitet, som udgangspunkt er udfordrende proces.

At indføre vejledning i merituddannelser som en didaktisk tilgang kan få sat gang i åbne samtaler med de meritstuderende om, at flere fortællinger kan gemme sig i samme historie. I forskningsprojektets data ser vi netop sådanne ambivalente fortællinger: det nye spændende studieliv på merituddannelse rummer også faglig usikkerhed, på trods af en akademisk baggrund samt samvittighedskvaler over, at den nye profession ikke forventes samme økonomisk indtjening, som det tidligere job gjorde.

Hvis det stumme ikke artikuleres på uddannelsen og hvis meritstuderende samtidig oplever, at de ikke leve op til uddannelsens implicitte krav kan meningen med karriereskiftet forsvinde af syne. Oplevelsen af meningsløshed og følelsen af forkerthed kan i sidste ende føre til, at de forlader merituddannelsen, ofte uden at tale med hverken en vejleder eller andre på uddannelsen om det. (Karmelita, 2018; Troelsen & Beck, 2025). I den foregående analyse er begreberne mening, meningsfuldhed og meningsskabelse blevet fremhævet som centrale drivkræfter. Oplevelsen af meningsfuldhed knytter sig tæt til følelsen af autonomi og selvbestemmelse. Uddannelse og praksis opleves som meningsfulde, når de giver deltagelsesmuligheder, der er relevante for den transitionsproces, de skal understøtte. Tilsvarende viser oplevelsen af kompetence og mestring sig som afgørende for, at den studerende engagerer sig i den nye profession. Når studerende for eksempel erfarer, at de kan være en betydningsfuld voksen for en gruppe børn, vække faglig nysgerrighed hos kolleger og elever, eller mærke, hvordan egne livserfaringer skaber genklang i mødet med en ung i mistrivsel, bidrager det til både faglig anerkendelse og oplevelse af at høre til. Dermed etablerer den voksne studerende et meningsfuldt forhold til den professionelle praksis og positionerer sig som en del af et fagligt fællesskab.

Vi afslutter analysen med at sætte fokus på mening som begreb og tager afsæt i forståelser om meningsskabelse (Wieck, 2001, Gioia & Chittipeddi, 1991). Disse bruges som forklaringsramme for, hvordan dette perspektiv kan kvalificere tænkningen om uddannelse på en merituddannelse.

I. Voksnes oplevelse af mening – i et efter- og videreuddannelsesperspektiv

Det afsluttende afsnit har til formål at pege på, hvordan efter- og videreuddannelse, med fokus på de voksne studerendes oplevelse af mening, kan være et vigtigt afsæt for uddannelsestænkning. For at samle artiklens tråde i forhold til meningsskabelse anvendes to komplementære teoretiske perspektiver på meningsskabelse nemlig; Wieck (2001) og Gioia & Chittipeddi (1991). Begge teoretiske perspektiver forholder sig til meningsskabelse, men benyttes her med et lidt forskellige afsæt. I denne sammenhæng anvendes Weicks optagethed af mening, som noget, der skabes og forhandles i sociale processer, både individuelt og kollektivt. Som supplement inddrages Gioia og Chittipeddi indsigter i, hvordan kommunikation er afgørende for at udbrede og forankre en bestemt mening. Sammen bruges de to perspektiver til at fremhæve konkrete opmærksomhedspunkter, som merituddannelser bør være opmærksomme på, både organisatorisk og didaktisk.

Ifølge Weick (2021) skabes og udvikles mening altså i sociale processer. I faglige og professionelle sammenhænge sker denne meningsskabelse i et netværk af intersubjektive fælles meninger, som vedligeholdes gennem udviklingen og brugen af et fælles sprog og interaktioner (Weick, 2001; Hammer & Høpner, 2021). Som meritstuderende forsøger man at skabe mening individuelt i mødet med fællesskabets reaktion og respons. I de lærende fællesskaber dannes og nuanceres fagsprog og sociale interaktionsformer, som den enkelte meritstuderende relaterer sig til og vedligeholder.

Derfor kan merituddannelsen være opmærksom på at organisere sig på en sådan måde, at de fællesskabende læringsaktiviteter styrkes. Her kan karrierevejledning på uddannelsen have en understøttende og faciliterende rolle. Igennem uddannelsen forhandles både den personlige og faglig identitet i tilblivelsen af en professionel identitet. Mening skabes både gennem egne erfaringer og gennem nye kollektive læringerfaringer. Hvis vejledningen retter fokus mod, hvordan professionel identitet dannes og får betydning for oplevelse af mening, kan uddannelsen opsamle væsentlig viden om det voksne studerendes læreproces. Ved at tænke i et vidensflow mellem uddannelsens organiseringer f.eks. uddannelsens didaktiske elementer, karrierevejledning og ledelse, får merituddannelsen mulighed for systematisk at opsamle viden, som kan styrke, udvikle og udfordre de voksne studerende faglige tilblivelseshistorier.

Ifølge Weick konstruerer mennesker mening om virkeligheden og om organisatoriske processer gennem deres handlinger og i samspil med deres omgivelser. Et kendetegn ved meningsskabelse, er at mening netop skabes retrospektivt. Denne indsigt er vigtig i uddannelsesforløb, ikke mindst i de vejledningsindsatser, som bør støtte de voksne studerendes gennemførelse. Mening dannes/opstår gennem efterbearbejdning, deltagelse og afprøvning, og den påvirkes af den studerendes emotionelle tilstand, tidligere erfaringer og forståelser fra lignende situationer. Artiklen har fremhævet, at voksnes veje ind i en merituddannelse kan slå mange sving og være præget af ambivalente følelser. Derfor er det afgørende, at uddannelserne møder de voksne studerende med indsigt og forståelse, som kan støtte meritstuderende i udvikling af en professionelle identitet. I merituddannelserne kan der derfor være et behov for didaktiske overvejelser, som både er målrettet voksne studerende og som tydeligt inddrager deres tidligere erfaringer. Dette indebærer drøftelser af, hvordan normer, værdier, prioriteringer og præferencer fra tidligere erfaringer spiller sammen med krav og forventninger i de nye professioner.

Ifølge Weick er meningsskabelse en kontinuerlig proces. Denne pointe nuanceres af begreberne kastethed og følelse. Kastethed peger på, at man altid bliver kastet ind i noget, der allerede eksisterer, når vi ankommer. F.eks. i en social kontekst, et arbejdsliv eller en uddannelseskultur. Når meritstuderende begynder på en uddannelse, møder de således en praksis, der allerede er etableret. De må derfor enten tilpasse sig denne praksis eller forsøge at påvirke den. Omvendt har uddannelsen en forpligtelse til og ansvar for at etablere fleksible og vitaliserende læringsrum, hvor der er plads til voksne studerendes, oplevede kastethed. Det indebærer blandt andet at undersøge hvilke implicite antagelser meritstuderende kastes ind i, og hvordan disse kan tydeliggøres. Følelse beskriver, hvordan man i kastetheden forsøger man at skabe mening i afbrydelser og forandringer. Her vender vi tilbage til transitionsprocessernes betydning. Merituddannelserne kan med fordel interessere sig for,

hvad der går forud for meritstuderendes karriereskiftet: Hvordan skabes mening i mødet med nye faglige begrebs- og handlingslandskaber? Og hvilke tidligere erfaringer og erindringer kan de trække på og sammenligne for at forstå og navigere i det nye?

Et vellykket karriereskifte kan finde sted, når de voksne studerende finder mening i den nye professionsuddannelse og den nye fagidentitet. Inspireret af Gioia & Chittipeddi (1991), kan man opstille en tredeling af tilegnelse af "sense/mening", som

- a) Sensemaking/Meningsskabelse er en aktiv proces, hvor den voksne studerende forsøger at forstå, fortolke og konstruere mening i uklare eller tvetydige situationer. Det er en kognitiv proces, hvor de danner sig et billede af den nye virkelighed.
- b) Sensemaking/Meningsformidling henviser den aktiv proces, hvor den voksne studerende fortolker og konstruere virkeligheden gennem interaktioner med f.eks. medstuderende og undervisere. Den voksne studerende skaber mening ved at koble tidligere erfaringer, motivation og nye læringskontekster sammen. I denne forståelse bliver mening ikke blot at fortolke og tilpasse sig, men en forhandling og formning af en ny fagidentitet i samspil med andre fx studiekammerater, fagunderviser og fagprofessionelle.
- c) Mening som en iterativ og gensidig proces, beskriver processen som en kontinuerlig og dynamisk gensidig udveksling, hvor uddannelsens meningsformidling møder de voksne studerendes egen menings-skabelse (som kan være forskellig fra uddannelsens). Derfor er det uddannelsens opgave løbende at justerer de meningsformidlende indsatser, som er baseret på feedback og reaktioner i uddannelsens delelementer (Gioia & Chittipeddi, 1991).

Uddannelsesinstitutionen organiserer og rammesætter merituddannelsen, hvorigennem undervisernes didaktiske greb, pædagogiske praksisser, samt meritstuderendes oplevelse af deltagelsesmuligheder, kan mening opleves at få retning og blive rammesat. Den meritstuderende tilegner sig måske en faglighed, forskellige fagudtryk og begreber, man møder de professionsrettede normer og værdier som knytter sig an til den professionelle identitet. Og ikke mindst den studerende finder måder for at danne en ny konfiguration, hvorpå tidligere erfaringer kan omsættes til en præprofessionel identitet.

Dermed kan man sige, at det for merituddannelsen handler om at skabe og understøtte betingelser for meningsskabelse både for den enkelte meritstuderende og for uddannelsen som helhed. Et vellykket karriereskifte findes i et samspil mellem den voksne studerendes aktive meningsskabelse, uddannelsens muligheder for at initiere indsatser som understøtter de voksne studerendes oplevelse af meningsfuldhed.

I forskningsprojektet dataindsamling spørges de voksne studerende om gode råd til merituddannelserne. Her er svarene ret entydige og tydelige; involver de voksne studerende i tilrettelæggelsen af uddannelsens faglige indhold, og gør voksendidaktiske overvejelser over, hvordan personlige og faglige erfaringer kvalificeret kan bidrage i uddannelsernes teoretiske og praktiske dele.

J. Afrunding

Artiklen pointerer, at voksne meritstuderendes sporskifte ind i lærer- og pædagogprofessionerne ikke alene er et uddannelsesvalg, men en kompleks, livsbiografisk transitionsproces, hvor mening, identitet og karriereværdier forhandles kontinuerligt. Gennem analyserne af de fem cases tydeliggøres, hvordan voksnes valg udspringer af et spændingsfelt mellem personlige omstændigheder, arbejdslivserfaringer og mere strukturelle forhold samt hvordan disse processer kun kan forstås som dynamiske og ofte ambivalente. Artiklen bidrager dermed med en dybere forståelse af, hvordan meritstuderendes præ- og transformative identitetsarbejde folder sig ud, og hvorfor netop dette identitetsarbejde er centralt for at skabe meningsfulde koblinger mellem tidligere erfaringer og en ny professionsuddannelse. I forlængelse af dette tidsskrift fokus på organisatorisk og personlig værdi i efter- og videreuddannelse, understreges det, at merituddannelsernes samfundsmæssige, organisatoriske og individorienterede potentiale ligger i samspillet mellem individuelle meningsskabelsesprocesser og institutionelle rammer, der aktivt understøtter voksnes behov for fleksibilitet, anerkendelse og professionsrettet karrierelæring. Ved at synliggøre, hvordan sporskifteprocesser kan organiseres som lærings- og identitetsudviklende rum, tilbyder artiklen indsigter i merituddannelser, der både kvalificerer professionerne og skaber værdi for de voksne, som midt i livet vælger at gå en ny vej. Merituddannelsernes didaktiske og organisatoriske respons må være at give plads til re-konfigurering af tidligere uddannelses- og arbejdserfaringer til en ny læringskontekst. Uddannelserne har til opgave at styrke en professionskvalificering ved at organisere og tilrettelægge uddannelse og undervisning på en sådan måde, at uddannelserne på én gang fremtræder transparente og tydelige i signatur og rammesætning. Samtidigt skal rammerne både kunne give frihed, fleksibilitet og differentiering, så behov for autonomi, kompetence og tilhør bliver tilgodeset. I anerkendelse af, at et vilkår for merituddannelserne er, at de studerende er voksne, som vælger et karriereskifte, må uddannelserne meningsskabende arbejde være at lave et læringsmiljø, som aktiverer meritstuderendes livs- og arbejdserfaringer i nye kontekster.

Referencer

Anderson, M. L., Goodman, J., & Schlossberg, N. K. (2012). *Counselling adults in transition. Linking to Schlossberg's theory with practice in a diverse world*. 4. th. edition. New York: Springer Publishing Company, LLC.

Arbejderbevægelsens erhvervsråd (AE). (10. Marts 2021). Ubalancer på arbejdsmarkedet. Danmark mangleer 99.000 faglærte i 2030. Hentet fra Arbejderbevægelsens erhvervsråd: <https://www.ae.dk/analyse/2021-03-danmark-mangler-99000-faglaerte-i-2030>

Bauer, C. T., & Sim, C. (2017). Mature age professionals: Factors influencing their decision to make a career change into Teaching. *Issues in Educational Research* 27, Griffith University.

Bekendtgørelse om uddannelse til professionsbachelor som pædagog, I medfør §22, stk. 1&2 og §3 stk. 3 i lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsuddannelser mv. (5. April 2017).

Beskæftigelsesministeriet, Børne- og undervisningsministeriet, Uddannelses- og forskningsministeriet, & Forskningsministeriet. (2021). Rapport om sporskifte og uddannelse i hele arbejdslivet.

Brandi, U., & Sprogøe, J. (2019). *Det magiske øjeblik. Kvalitativ analyse skridt for skridt*. København: Hans Reitzels Forlag.

Braun, V., Clarke, V., Hayfield, N., & Terry, G. (2019). *Handbook of Research Methods in Health Social Sciences*. I P. Liamputtong (Red.), *Thematic Analysis*. (s. 843-860). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5251-4_103

Brinkman, S., & Tanggaard, L. (2025). *Kvalitativ metode*. København: Hans Rietzels forlag.

Bøje, J. D., Kristensen, A., & Rothuizen, J. J. (2023). Professionsuddannelser i krise? Rekrutteringsproblemer, meningsstab og meningsdannelse i nordiske lærer- og pædagoguddannelser. Syddansk Universitetsforlag.

Cederfop, EU. (2024). Transparency and transferability of learning outcomes: A 20-year- Journey. Analysis of developments at European and national level. Cederfop, EU.

Creswell, J. W., & Clark, V. P. (2018). *Designing and conducting mixed methods research af* (third edition). Sage.

Damvad Analytics. (2021, juli). Behovet for velfærdsuddannede i 2030. Prognoser fordelt på landsdele. Retrieved from Danske Professionshøjskoler: <https://xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk/wp-content/uploads/2021/05/Damvad-Final-07-05-2021.pdf>

Danmarks Evalueringsinstitut. (15. marts 2024). Uddannelsers geografiske placering og studerendes uddannelsesvalg. Miniundersøgelse. Hentet fra [www.eva.dk: file:///C:/Users/ctr/Downloads/Minianalyse Betydningen%20af%20geografisk%20placering%20for%20studerendes%20studievalg%20\(1\).pdf](http://www.eva.dk:file:///C:/Users/ctr/Downloads/Minianalyse%20af%20geografisk%20placering%20for%20studerendes%20studievalg%20(1).pdf)

Danske Professionshøjskoler (Universities of Applied Science Denmark). (2022). Danmark står overfor rekrutteringsudfordringer til pædagog-, lærer-, sygeplejerske- og socialrådgiveruddannelserne. Danske Professionshøjskoler.

Danske Professionshøjskoler. (15. marts 2025). Kvote 2: Status quo i søgningen mod de velfærdsrettede professionsbacheloruddannelser - men en kommende reform kan være med til at vende udviklingen. Hentet fra Danske Professionshøjskoler: <https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/14307824/kvote-2-status-quo-i-sogningen-mod-de-velfaerdsrettede-professionsbacheloruddannelser-men-en-kommende-reform-kan-vaere-med-til-at-vende-udviklingen?publisherId=13560845&lang=da>

Det europæiske råd. (2000). EU kommissionens memorandum for livs lang læring. Bruxelles: EU-kommissionen.

Egelund, C. (17. april 2023). Ny uddannelse skal bidrage til flere pædagoger. Hentet fra Uddannelses- og forskningsministeriet: <https://ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2023/ny-uddannelse-skal-bidrage-til-flere-paedagoger>

Gioia , D. A., & Chittipeddi, K. (September 1991). Sensemaking and Sensegiving in Strategic Change Initiation. Strategic Management Journal vol 12. Published by Wiley, s. 433-448. <https://doi.org/10.1002/smj.4250120604>

Haltevik, I. K., & Havnes, A. (2017). Perspektiver på læring i profesjonsutdanninger - fruktbare spenninger og meningsfulle sammenhenger. I M. &. (eds), Kvalifisering til profesjonell yrkestøvelse (s. 191-203). Oslo: Universitetsforlaget.

Hammer, S., & Høpner, J. (2021). Meningsskabelse, organisering og ledelse. Samfundslitteratur.

Hartkopf, B. T. (2020). En profil af studerende på velfærdsuddannelser. EVA. . 2Danmarks evalueringsinstitutut, EVA.

Heggen, K. (2008). Profesjon og identitet. I K. E. Tennum, & A. (. Molander, Profesjonsstudier (s. (s. 321-332)). Oslo: Universitetsforlaget.

Hjort, K. (2005). Professionalisering af den offentlige sektor. Roskilde: Roskilde Universitets Forlag.

Hooley. (2015). Emancipate yourselves from mental slavery: Self-actualisation, social justice and the politics of carrere guidance. Derby: International centre for Guidance studies. University of Derby.

Illeris, K. (2013). Transformative learning and identity. Aarhus Universitets forlag. <https://doi.org/10.4324/9780203795286>

Jackson, D. (2017). Developing pre-professional identity in undergradates through work-integrated learning. Higher Education. The international journal of higher education resarch. Springer, s. 833-853. <https://doi.org/10.1007/s10734-016-0080-2>

Karmelita, C. E. (2018). Eksploring the experiences of adult learners in transition programs. Journal of Adult and Continuing. Vol. 24(2) SAGE, s. 141-164. <https://doi.org/10.1177/1477971418791587>

Kringelum, L. B., & Frederiksen, D. J. (2025). Introduktionsartikel. Organisatorisk og personlig værdi i efter og videreuddannelse: indsigter fra Skandinavien. 40(3), s. 67-75. <https://doi.org/10.22439/sis.v40i3.7671>

Lang, N., Nielsen, B. L., Grosen, T., & Høyer, H. (2023). Udvikling af præ-professionel identitet i en ung uddannelse: Ernæring og sundhedsuddannelsen som case. Tidsskrift for Professionsstudier Årgang 19 nr. 36, s. 84-93. <https://doi.org/10.7146/TFP.v19i36.140062>

Nielsen, B. L., Lang, N. R., Grosen, T. H., & Høyer, H. (2023). Professionsidentitet på tværs: Hvordan er vi som professionelle, hvordan er jeg, og hvad tænker de andre? Tidsskrift for professionsstudier. Vol. 19 udg. 36, s. 38-48. <https://doi.org/10.7146/TFP.v19i36.139976>

Olesen, H. S., & Aagaard, K. (. (2016). IKV, Individuel kompetencevurdering ved professionsbacheloruddannelserne. Livslang læring i praksis. Århus: VIA university college.

Pedersen, I.-L. L. (29. 3 2023). Vejledning i livets transitionsfaser. Hvordan faciliterer vi som vejledere de transitioner vores vejledte oplever og skal igennem i løbet af livet? Hentet fra Nordisk netværk for livslang læring: <https://nll.org/nyheder/vejledning-i-livets-transitionsfaser/>

Quistgaard, L. (26. Januar 2021). Akademikerne: Meritpædagoger kan ikke afhjælpe arbejdskraftmanglen. Debat indlæg. Hentet fra Altinget: <https://www.altinget.dk/boern/artikel/akademikerne-merit-paedagoger-kan-ikke-kun-afhjaelpe-arbejdskraftsmanglen>

Regeringen. (2024). Professions- og erhvervsrettede videregående uddannelser til fremtiden. Højere kvalitet, mere fleksibilitet og livslang læring. København: Uddannelses- og forskningsministeriet.

Regeringen. (26.. Marts 2025). Pressemeddelelse: Årlig prioritering på næsten 2 mia. kr. skal gøre det attraktivt for flere at uddanne sig til f.eks. pædagog, socialrådgiver eller datamatiker. Hentet fra Uddannelses- og forskningsministeriet: <https://regeringen.dk/nyheder/2025/aarlig-prioritering-paa-naesten-2->

[mia-kr-skal-goere-det-attraktivt-for-flere-at-uddanne-sig-til-feks-paedagog-socialraadgiver-eller-data-matiker/](#)

Rieper, O., Olsen, L., & Launsø, L. (2023). *Forskning om og med mennesker*. Munksgaard.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2018). *Self-determination Theory. Basic Psychological needs in Motivation, Development and Wellness*. New York & London: The Guilford press.
<https://doi.org/10.1521/978.14625/28806>

Rådet for Den Europæiske Union. (21. November 2008). Resolution vedtaget af Rådet og repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer, forsamlet i Rådet den 21. november 2008, om bedre integration af livslang vejledning i strategierne for livslang læring. Den Europæiske Unions Tidende C31 9/4.

Schnieber, A. (2009). Livsvalg konceptueret som dynamisk realisering af livsbaner. *Psyke & Logos* (30), 714-736. <https://doi.org/10.7146/pl.v30i2.8764>

Styrelsen for arbejdsmarked og rekruttering. (9. februar 2024). Sporskifte - ny retning til dit arbejdsliv. Hentet fra Star.dk: <https://star.dk/til-borgere/hjaelp-til-jobsoegning/sporskifte/>

Thomsen, R. (2022). *Karriere. Tænkepause*. Århus: Århus universitetsforlag.
<https://doi.org/10.2307/j.ctv33jb4jq>

Troelsen, C., & Beck, M. H. (1. April 2025). Adult learners in transition into new careers through merit-based educations. *PLA Inside Out: An International Journal on Theory, Research and Practice in Prior Learning Assessment*. Vol 2025. NO.11, s. <https://www.plaio.org/index.php/home/article/view/266>

Uddannelses- & forskningsministeriet. (29. 3 2023). Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som lærer i folkeskolen. BEK nr 374 af 29/03/2023. Hentet fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2023/374>

Uddannelses- og forskningsministeriet. (26.. Marts 2025). Hentet fra Uddannelses- og forskningsministeriet: <https://ufm.dk/lovstof/politiske-aftaler/reform-af-professionsbachelor-og-erhvervsakademiuddannelserne-i-danmark/aftale-om-reform-af-professionsbachelor-og-erhvervsakademiuddannelser.pdf>

Ulriksen, I. M. (2004). Den implicite studerende. *Dansk pædagogisk tidsskrift* nr. 3, s. 48-59.

Undervisnings & Forskningsministeriet. (15. marts 2024). Frafald på professionsuddannelser på velfærdsområdet. Hentet fra www.ufm.dk: <https://ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2024/filer/analysenotat-om-frafald-pa-professionsuddannelser-pa-velfaerdsområdet.pdf>

UNESCO. (26. Nov. 2024). Unesco - institute for lifelong learning. Hentet fra History of the UNESCO Institute for Lifelong Learning: <https://www.uil.unesco.org/en/virtual-exhibition-power-lifelong-learning-history?hub=204>

Weick, K. E. (2001). Making Sense of the Organization. Oxford: Blackwell Publishers.